

TARBIYACHILARNING UMUMMADANIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI.

Namangan davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchi

Olimova Dilrabo Nurali qizi

+998977050615

dilrboolimova1993@gmail.com

Annotatsiya; Ushbu berilgan maqolada tarbiyachilarning umummadaniy kompetentligini shakllantirish jarayoni va uning asosiy tamoyillari tahlil etiladivа o'rganadi. Umummadaniy kompetentlik, tarbiyachilarning professional faoliyatida zarur bo'lgan madaniy-manaviy, axloqiy va estetik bilimlar, ko'nikmalar va qadriyatlarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar; Umummadaniy kompetentlik, tarbiyachi, ta'lim jarayoni, pedagogik ko'nikmalar, innovatsion usullar, axloqiy qadriyatlar, o'z-o'zini rivojlantirish.

ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ.

Наманганский государственный педагогический институт

Преподаватель кафедры дошкольного образования

Олимова – дочь Дилрабо Нурали.

+998977050615

dilrboolimova1993@gmail.com

Аннотация; В данной статье анализируется и исследуется процесс формирования общекультурной компетентности педагогов и ее основные принципы. Универсальная компетентность включает культурно-духовные,

нравственные и эстетические знания, умения и ценности, необходимые в профессиональной деятельности педагогов.

Ключевые слова; Универсальная компетентность, педагог, образовательный процесс, педагогическое мастерство, инновационные методы, моральные ценности, саморазвитие.

***PRINCIPLES OF FORMATION OF GENERAL CULTURAL
COMPETENCE OF EDUCATORS.***

Namangan State Pedagogical Institute

Teacher of the pre-school education department

Olimova is the daughter of Dilrabo Nurali

+998977050615

dilrboolimova1993@gmail.com

Abstract; This article analyzes and studies the process of formation of general cultural competence of educators and its main principles. Universal competence includes cultural-spiritual, moral and aesthetic knowledge, skills and values necessary in the professional activity of educators.

Key words; Universal competence, educator, educational process, pedagogical skills, innovative methods, moral values, self-development.

Tarbiyachining kasbiy mahorati va kompetentlikning maqsadi, vazifasi, maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachisining kompetensiyasi, tarbiyachining pedagogik mahorati, zamonaviy tarbiyachi imiji, tarbiyachi – pedagogik faoliyatiga kreativ yondashuv, maktabgacha ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni tashkil etish yo'llari, tarbiyachining innovatsion faoliyati, maktabgacha ta'lim tizimini texnologiyalashtirish, rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'lim tizimining o'ziga xosliklarini o'z ichiga qamrab olgan. Maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachisining kasbiy mahorati va kompetentligi fanini o'qitishdan

maqsad: – talabalarda maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachisining kompetensiyasi va pedagogik mahorati bo'yicha bilim va ko'nikmalarini O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "Uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash va ro'yobga chiqarish" kabi ustuvor vazifalar belgilanib berilgan. Shunga muvofiq interfaol o'qitish metodlari asosida talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilari oldiga barka- mol avlodni tarbiyalash hamda ularni maktab ta'limiga har tomonlama tayyor, zamon talabariga mos ravishda jismoniy, aqliy intellektual, ijodiy va shu kabi qobiliyatlarini rivojlantirish va mustaqil Vatanimizning ravnaqi yo'lida fidokorona xizmat qiladigan ruhda tarbiyalash lozimligi dolzarb vazifa qilib qo'yilgan. Shunday ekan, zamon talablaridan kelib chiqib, maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari barkamol avlod ta'lim-tarbiyasiga yangicha yondashuvlarni joriy etish malakasi, qisqa qilib aytganda, tarbiyachilarning o'zlarida kreativ kompetentlik rivojlangan bo'lishi kerak.shakllantirish; – zamonaviy tarbiyachi imiji va uning faoliyatiga kreativ yondashuv to'g'risida bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish; – maktabgacha ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni innovatsion texnologiyalar asosida samarali tashkil etish yo'llarini o'rgatish; – rivojlangan mamlakatlardagi ta'lim tizimi bo'yicha bilimlarini rivojlantirishdan iboratdir.

Tarbiyachi va uning jamiyatda tutgan o'rni. Tarbiyachi yosh avlodimizni xalqimizning munosib farzandlari qilib tayyorlashdek muhim, faxrli ish bilan birga mas'uliyatli vazifani bajaradi. Tarbiyachining siyosiy yetukligi bolalarni tarbiyalash sifati uchun xalq hamda jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglashga, ta'lim-tarbiya vazifalarini ijodiy yondashishga, o'z mahoratini doimo takomillashtirib borish va ishdagi o'rtoqlarini o'sishiga yordam beradi. Demak, tarbiyachi avvalo, bilimli bo'lishi, o'zi yashab turgan hayot, tabiat va jamiyatning qonuniyatlarini tushuni shi, ijtimoy faol bo'lishi, umumiy va maktabgacha tarbiya

pedagogikasini, bolalar ruhiyati, fiziologiyasi va yosh xu susiyatlarini tushunishi kerak. Shuningdek, pedagogik tarMaktabgacha ta'lim sifati – ertangi kunimizni hal qiladigan masala. Shavkat Mirziyoyev tarbiyachining hodisalarni tahlil qilishga ilmiy nuqtai nazardan yondashuvi bolani har tomonlama rivojlantirish muvaffaqiyatini belgilaydi. Bugungi kunda respublikamiz rahbariyati tarbiyachilarning faoliyatini yuqori baholamoqda. Yosh avlodni komil inson qilib, kamolot sari yetaklashdagi erishgan yutuqlari uchun tarbiyachilar metodist, katta metodist tarbiyachi va boshqa shunga o'xshash unvonlar bilan taqdirlanadilar. Ularga respublika miqyosidagi unvonlar beriladi. Xalq ta'limi xodimlari orasidan respublika, viloyat, tuman kengashlariga deputatlar saylanishi ularga bo'lgan chuqur hurmat va ishonchni bildiradi. Respublikamizda amalga oshirilayotgan tub islohotlar bugungi kunda bog'chada, akademik litsey va kasb-hunar kolleji hamda oliy o'quv yurtlarida shakllanayotgan avlodning ijobiy xulq-atvor me'yorlari va qoidalarini, ilmiy bilim asoslarini, kasb-hunar, malaka va ko'nikmalarni har tomonlama puxta egallab borishini talab qiladi. Buning uchun o'sib kelayotgan yosh avlodni bilimlar bilan qurollantirish, milliy qadriyatlarimiz, ma'naviyatimizni singdirish, jahon madaniyati, milliy madaniyatimiz durdonalari bilan tanishtirish, ularni jismoniy sog'lom, ma'naviy yetuk qilib tarbiyalashdek vazifalar qo'yildi. Xozirgi zamon tarbiyachilar xar jixatdan faol va umumiy kompetentlikka ega bo'lgan shaxslar xisoblanadi. Shunday ekan kompetentlikning umumiy tasnifi haqida so'z yuritish maqsadga muofiqdir.

Kompetentlik tushunchasi nafaqat aniq bilim va ko'nikmalar, balki aniq strategiya, mos emotsiya va munosabat, xuddi shuningdek, butun bir tizimni boshqarish mexanizmi mavjud ekanligi talab etiladigan murakkab amaliy masalalarni hal etish bilan bog'liq. Kompetensiya o'z xarakteriga ko'ra uch turga bo'linadi. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim amerikalik tilshunos N.Xomskiy (1965-yil, Massachutes universiteti) tomonidan taklif etilgan "kompetensiya" atamasining umumiy ma'nosida shakllandi. Yevropa Kengashi dasturi bo'yicha Bern shahrida bo'lib o'tgan simpoziumda (1996-yil) "kompetensiya" tushunchasi

“o‘quv”, “kompetentlik”, “qobiliyat”, “mahorat” singari tushunchalar qatoriga kiritilgan. Yevropa davlatlarining ta'lim vazirlari Boloniya deklaratsiyasida (1999-yil) ta'lim islohotlarining konseptual asoslari sifatida kompetentli yondashuv e'tirof etildi.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo‘llay olinishidir.

Ijtimoiy kompetentlik – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko‘rsatish ko‘nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subyektlar bilan muloqotga kirisha olish.

Maxsus kompetentlik – kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash, BKMni izchil rivojlantirib borish bo‘lib, ushbu kompetentlik negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko‘zga tashlanadi. Ular o‘zida quyidagi mazmunni ifodalaydi:

Psixologik kompetentlik – pedagogik jarayonda sog‘lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o‘z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish;

Metodik kompetentlik – pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to‘g‘ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni samarali qo‘llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo‘llash; informatsion kompetentlik – axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig‘ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o‘rinli, samarali foydalanish;

Kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga tanqidiy, ijodiy yondashish, o‘zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish; Tarbiyachining kasbiy kompetenti va mahorati

Innovatsion kompetentlik – pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oya larni ilgari surish, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish;

Kommunikativ kompetentlik – ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari, jumladan, talabalar bilan samimiy muloqotda bo'lish, ularni tinglay bilish, ularga ijobiy ta'sir ko'rsata olish.

Shaxsiy kompetentlik – izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish.

Texnologik kompetentlik – kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish.

Ekstremal kompetentlik – favqulotda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik qilishdir.

Pedagoglik sharaflı, lekin juda murakkab kasb. Yaxshi pedagog bo'lish uchun pedagogik nazariyani egallashning o'zigina yetarli emas. Chunki pedagogik nazariyada bolalarni o'qitish va tarbiyalash haqida umumiy qonun-qoidalar, umumlashtirilgan uslubiy g'oyalar bayon etiladi, yosh individual xususiyatlarini e'tiborga olish ta'kidlanadi. Maktabgacha ta'lim hayoti kichik pedagogik jarayon bo'lib, juda xilma-xildir. Pedagogik jarayonda turli vaziyatlar uchrab turadi. Bu esa pedagogdan keng bilimdonlikni, puxta amaliy tayyorgarlikni, yuksak pedagogik mahorat va ijodkorlikni talab qiladi. Shuning uchun bugungi kun tarbiyachisi:

- pedagogik faoliyatga qobiliyatli, ijodkor, ishbilarmon; milliy madaniyat va umuminsoniy qadriyatlarni, dunyoviy bilimlarni mukammal egallagan, diniy ilmlardan ham xabardor, ma'naviy barkamol;

- O'zbekistonning mustaqil davlat sifatida taraqqiy etishiga ishonadigan, vatanparvarlik burchini to'g'ri anglagan, e'tiqodli fuqaro;
- ixtisosga doir bilimlarni, psixologik, pedagogik bilim va mahoratni, shuningdek, nazariy ilmlarni mukammal egallagan;
- pedagoglik kasbini va bolalarni yaxshi ko'radigan, har bir bola ulg'ayib, yaxshi inson bo'lishiga chin ko'ngildan ishonadigan, ularning shaxs sifatida rivojlanib, inson sifatida kamol topishiga ko'maklashadigan;
- erkin va ijodiy fikrlay oladigan, talabchan, adolatli, odobli bo'lmog'i darkor.

Xulosa qilib shuni aytishimiz joizki Muxtaram prezidentimizning ushbu fiklari "Farzandlarimiz tarbiyasida eng asosiy bo'g'in hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimining jamiyatimiz hayotidagi katta o'rni va ahamiyatini e'tiborga olib, Maktabgacha ta'lim vazirligini tashkil etdik. Biz ushbu sohaning moddiy-texnik bazasini mustahkamlashimiz, jumladan, yaqin 3-4 yilda barcha hududlarda minglab yangi bog'chalar qurishimiz, ta'lim-tarbiya sifati va darajasini yangi bosqichga ko'tarishimiz lozim" deganlaridek bola shaxsining shakllanishida tarbiyachining yetakchi rol o'ynashi uning har bir bolaning shaxs sifatida shakllanishida javobgar ekanligini taqozo etadi. Tarbiyachi bolalarga kundalik hayotda, o'yinlarda, mashg'ulotlarda, birgalikdagi mehnat faoliyatida va ular bilan bo'ladigan muomalada ta'sir ko'rsatadi. U har bolani diqqat bilan o'rganishi, uning shaxsiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini bilishi, pedagoglik nazokatini namoyon qilishi, bolalarning xulq-atvorini, ish natijalarini haqqoniy baholashi kerak; ularga o'z vaqtida yordam ko'rsata olishi, oilalaridagi ahvoli bilan qiziqishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasi / Xalq so'zi, 2018-yil, 28-dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017- y.,1-son, 11-modda, 35-son, 923-modda; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.07.2018 y.

3. "Bo'lajak tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning pedagogik tizimini shakllantirish" mavzusidagi ilmiy maqola. D.N.Olimova

4. Qodirova F.R, Toshpo'latova Sh.Q, Kayumova N.M., Agzamova M.N. "Maktabgacha pedagogika" T.: Tafakkur, T- 2019. Darslik.

5. Axmedjanov M.M., Xo'jayev B.Q., Hasanova Z.D. Pedagogik mahorat- Buxoro Davlat universiteti, 2014